

חודש אלול וירח האיתנים

- מצות התשובה -

חטא מחייב עונש

למה אלוקים
לא מוותר
אפילו אנחנו
מוותרים?

מסכת חגיגה א, ז

רבי שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעות שאינו יכול לתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר

ילקוט שמעוני - יחזקאל

שאלו לחכמה חוטא מהו ענשו? אמרה להם חטאים תרדף רעה.
שאלו לנבואה חוטא מהו ענשו? אמרה להם הנפש החטאת היא תמות.

ילקוט שמעוני הוא לקט מדרשים על כל התנ"ך, המיוחס לרבי שמעון הדרשן מפרנקפורט שחי במאה ה-13. זהו ליקוט רחב ומקיף מתוך ספרות חז"ל על חלקים נרחבים מהתנ"ך

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ

אמר רבי חנינא: כל האומר הקדוש ברוך הוא ותן הוא - יתרו חיו [=יפקרו גופו וחיו].

יש דרך להנצל

ילקוט שמעוני - יחזקאל

שָׁאֲלוּ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוּטָא מִהוּ עֲנִשׁוֹ? אָמַר לָהֶם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּתְּכֶפֶר לוֹ.

כלי יקר דברים ל

לֹא נִפְלְאָתָה הִיא מִמֶּךָ - כִּי מֵצֵד רוּמָמוֹת הָאֵל יִתְבָּרַךְ הַתְּשׁוּבָה נִפְלְאָתָה מְאֹד...
אִיךָ יִקְרַב מֶלֶךְ רַם וְנִשָּׂא אֵלָיו אֲנָשִׁים הַחֲטָאִים בְּנִפְשׁוֹתָם אֲשֶׁר סָרוּ מֵאַחֲרָיו וְזָנוּ
אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֹכַר. אָבֵל מִמֶּךָ דִּהְיִינוּ מֵצִדֶּךָ לֹא נִפְלְאָתָה.. כִּי מֵצֵד הַחֲמֹר, אָדָם אֵין
צָדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא, עַל כֵּן מִן הָרְאוּי שִׁיקְבֵּל תְּשׁוּבָתְךָ.

רבי שלמה אפרים, פולניה (בערך 1540-1619) רבו
המובהק היה המהרש"ל, כיהן כעוזרו של המהר"ל
ברבנות העיר פראג וכראש הישיבה בה, ולאחר
פטירת המהר"ל מונה לרב העיר.

פשע וקל?

דברים פרק ל

וְשַׁבְתָּ עַד יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כִּכְל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצֹוֶה
הַיּוֹם אֶתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצֹוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ
וְלֹא רְחִיקָה הוּא:

כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ:

רמב"ן

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת - עַל הַתְּשׁוּבָה הַנִּזְכָּרֶת, כִּי וְהַשְׁבֹּת אֶל
לְבָבְךָ... וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ, מִצְוָה שִׁיּוּצָה אוֹתָנוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

רבי משה בן נחמן גירונדי, ספרד (1194-1270) גדול התורה בדורו,
הרמב"ן שלט בכל מקצועות התורה, וחיבוריו כוללים פירושים לגמרא
ולתנ"ך, פסקי הלכה ותשובות, ואף חיבורים בחכמת הקבלה ובמחשבת
ישראל.

שערי תשובה לרבינו יונה א,

מן הטובות אשר היטיב השם יתברך עם ברואי, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם, לחשוף נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפן, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו, לרב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם.

ר' יונה גירונדי 'החסיד' חי בגירונה וברצלונה שבספרד במאה הי"ג, ונפטר בטולידו בשנת 1263 היה בן - דודו, מחותנו וידידו של הרמב"ן. היה מהראשונים שהכניסו את תורת חכמי צרפת לישיבות ספרד.

בית אלוקים למבי"ט שער התשובה א

והרצון במלת קריבה הוא היות כוונת השב בתשובה להתקרב אל בוראו שנתרחק ממנו בעברו על דבריו, ולא להנצל מן הענש על מה שעבר. כי אם הכוונה היתה לקרוא אינו מתקרב לה.

רבי משה בן יוסף טראני, שאלוניקי (1500-1580) עלה לצפת ולמד אצל המהר"י בי רב ואף הוסמך על ידו. לאחר פטירת רבי יוסף קראו התמנה לרב הקהילה בצפת.

מה המטרה של התשובה?

מה השאלה? ומה התשובה?

בית אלוקים למבי"ט שער התשובה פרק א

חֲקֹרְנוּ עַל גֶּדֶר הַתְּשׁוּבָה וּמִצְאֵנוּהוּ נָכוֹן וְשָׁלֵם וְהִיא, קְרִיבָה לְהַנְשִׁים, מִרְחוֹק הַחֲטָא:

וְהִרְצוֹן בְּמִלַּת קְרִיבָה הוּא הַיּוֹת כְּוִנַּת הַשָּׁב בְּתְשׁוּבָה לְהִתְקַרֵּב אֶל בּוֹרְאוֹ שֶׁנִּתְרַחַק מִמֶּנּוּ בְּעִבְרוֹ עַל דִּבְרָיו, וְלֹא לְהִנָּצֵל מִן הָעֲנֹשׁ עַל מָה שֶׁעָבַר... וְעִנִּין הַהִקְרָבָה הוּא שְׂיָשִׁים אֶל לְבוֹ כִּי גַם שְׁלֹא הָיָה מִעֲנִישׁוֹ הָאֵל יִתְבָּרַךְ עַל חֲטָאוֹ, לֹא הָיָה רוּצָה לְחַטּוֹא שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל מִצְוֹת בּוֹרֵא עוֹלָם.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער א

הַעֲקֹר הָרִאשׁוֹן: הַחֲרָטָה - יָבִין לִבּוֹ כִּי רַע וְנָמַר עֲזָבוֹ אֶת ה', וַיָּשִׁיב אֶל לְבוֹ כִּי יֵשׁ עֲנֹשׁ וְנָקָם וְשָׁלֵם עַל הָעוֹן, כְּעִנִּין שֶׁנֶּאֱמַר "לִי נָקָם וְשָׁלֵם"... וַיִּתְחַרַּט עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: מָה עָשִׂיתִי? אֵיךְ לֹא הָיָה פֶּחַד אֱלֹקִים לְנֶגְדַּי עֵינִי, וְלֹא יִגְרָתִי מִתּוֹכָחוֹת עַל עוֹן וּמִן הַשְּׁפָטִים הָרָעִים, כִּי רַבִּים מַכְאוּבִים לְרָשָׁע?

מה היא התשובה?

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

מֵה הִיא הַתְּשׁוּבָה הוּא שִׁיעָזֵב הַחוּטָא חָטָאוֹ וַיִּסְרִי מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ
וַיִּגְמֹר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂהוּ עוֹד שְׁנֵאמַר יַעֲזֹב רָשָׁע דִּרְכוֹ וְגו', וְכֵן
יִתְנַחֵם עַל שֶׁעָבַר שְׁנֵאמַר כִּי אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי, וַיַּעֲד עָלָיו
יּוֹדַע תַּעֲלוּמוֹת שֶׁלֹּא יָשׁוּב לָזֶה הַחֲטָא לַעוֹלָם שְׁנֵאמַר וְלֹא
נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לַמַּעֲשֶׂה יְדִינוּ וְגו', וְצָרִיךְ לַהֲתוּדוֹת בְּשִׁפְתָּיו
וְלֹמַר עֲנִינוֹת אֵלַי שְׁגָמַר בְּלִבּוֹ.

רבי משה בן מימון 1138-1204 נולד בספרד עסק במדע
ובפילוסופיה, אך בעיקר במקצועות התורה - תלמוד
והלכה, פילוסופיה ומוסר, והריץ תשובות מרובות בכל
הנושאים הללו לקצות העולם היהודי דאז.

תשובה מאהבה

או תשובה מיראה

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר
שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך. הא עון מזיד הוא, וקא קרי
לה מכשול [=למרות שעוון פרושו מזיד הפסוק קורא לו מכשול - ומכשול
משמע שוגג]. איני? [=אכן?] והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות
נעשות לו כזכויות, שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם
הוא יחיה! - לא קשיא; [=לא קשה] כאן - מאהבה, כאן - מיראה.

תשובה מיראה – מזדון לשוגג

שפתי חיים מועדים א עמוד שג

כי השב מיראה - כלומר שירא עכשו ממשפטי ה' יותר מאשר בעת שחטא, ולכן מתחרט על מה שחטא. בהכירו עכשו בגדל החטא, נמצא שאלו היתה לו כשחטא את היראה שיש לו עכשו, לא היה מזיד לחטוא... אם כן נבע החטא מחסרון מסים בהכרה שהיא כשגגה ולכן מחשיב לו הקב"ה את המזיד לשוגג.

הרב חיים פרידלנדר (1923-1986) היה איש תנועת המוסר, מנהל חינוכי בישיבות פוניבז' והנגב. עסק רבות בכתבי הרמח"ל והוציא מהדורות של כמה מספריו.

ספר מסילת ישרים פרק ד

אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת... ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ונתחרט עליו חרטה גמורה... הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו.

רבי משה חיים לוצאטו, פאדובה (1707-1747) מגיל צעיר עסק באופן מעמיק בתורת הנגלה והנסתר, בשירה ומליצה, ספרו 'מסילת ישרים', שנחשב לספר המוסר החשוב והמשפיע ביותר שחובר מעולם.

תשובה מאהבה

עוונות הופכות לזכויות

מדוע?

דעת תבונות לרמח"ל - לו

מעצם יחוד שליטתו הוא שאין לו שום הֶכְרַח וּכְפִיָּה כָּלֵל, וְכָל סִדְרֵי הַמִּשְׁפָּט וְכָל הַחֻקִּים אֲשֶׁר חָקַק - כָּלֵם תְּלוּיִים בְּרָצוֹנוֹ.. כְּשֶׁרוּצָה - מִשְׁעָבֵד רָצוֹנוֹ, כְּבִיכּוֹל, לַמַּעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם.. וְכִשְׁהוּא רוּצָה - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכָל הַמַּעֲשִׂים, וַיִּמָּטִיב בְּטוֹבוֹ לְמִי שֶׁרוּצָה.

שפתי חיים מועדים א עמ' דש

הַשָּׁב בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה מֵאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְגַלֶּה אֶת חֲסִדוֹ הַגָּדוֹל שֶׁמִּתְעַלֵּם מִהִנָּהֶגֶת הַמִּשְׁפָּט, וּמִכֶּחָ יַחֲוֶדוֹ מוֹחֵל עַל הַחֵטָא. אִם כֵּן הַחֲטָאִים הֵיוּ סְבוּת לְקִדּוּשׁ ה' וְלִכֵּן נִחָשְׁבִים הֵם לְזִכּוּיּוֹת.

כתיבה וחתימה טובה

